

**Burak Nazif Sarıcı, *Haçlıları Durduran Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan*,
Kronik Kitap, İstanbul 2022, 269 s. ISBN: 978-625-8431-69-8***

**Burak Nazif Sarıcı, *Seljuk Sultan Kilic Arslan I, Who Stopped the
Crusaders*, Kronik Kitap, İstanbul 2022, 269 p. ISBN: 978-625-8431-69-8**

Kerim Köksal KAYA**

Makale Bilgisi/Article Info: Geliş/Received: 12/12/2022 Düzeltme/Revised: 24/12/2022 Kabul/Accepted: 24/12/2022

Kitap İncelemesi / Book Review

Atf / Cite as: Kaya, K. K. (2022). Burak Nazif Sarıcı, *Haçlıları Durduran Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan*, Kronik Kitap, İstanbul 2022, 269 s. ISBN: 978-625-8431-69-8. *Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 212-218.
<https://doi.org/10.52735/bellek.1217222>

ÖZ

Sultan I. Kılıç Arslan liderlik ve komutanlık vasıflarına haiz ve hayatı zorlu mücadelelerle geçmiş olan en önemli Türk hükümdarlarından birisidir. Zira Kılıç Arslan'ın yürüttüğü siyaset çok boyutluydu. Nitekim o, Batı siyasetini Bizans ve Haçlılar ekseninde, Doğu siyasetini Büyük Selçuklular ve Dânişmendliler ekseninde şekillendirmiştir. Yani henüz Türkiye Selçukluları büyüme aşamasında bir devlet iken bile Sultan Kılıç Arslan Doğu'dan Batıya geniş bir alanda güçlü bir hükümdâr olmak adına önemli faaliyetler gerçekleştirmiştir. Sultan Kılıç Arslan Doğu ve Batı kaynaklarında her zaman kahramanlığı ve cesaretiyle zikredilmiştir. Öyle ki kendisinin düşmanı veya rakibi olan devletlerin kaynaklarında bile övgüye nail olmuştur. İncelemeye konu olan ve Kılıç Arslan hakkında yapılan bu çalışmada yazar, mezkûr hükümdarın hayatını ve faaliyetlerini akıcı bir dille kaleme almış ve bu alana önemli bir katkı yapmıştır. Yüksek lisans tezini de Kılıç Arslan dönemi hakkında hazırlayan yazar 6 bölümden müteşekkil olan eserinde Kılıç Arslan'ın Haçlılarla, Bizans İmparatorluğu'yla, Büyük Selçuklularla, Danişmendlilerle ve Anadolu'daki diğer komşularıyla olan ilişkileri hakkında önemli bilgiler vermiştir. Eser, alana yaptığı katkı ve yazarın üslubu sayesinde tarihî bir karakter hakkında hazırlanan biyografik çalışmalar arasında dikkate değer bir yer edinmeye aday görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Selçukluları, Haçlılar, Danişmendliler, Bizans, Kılıç Arslan

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde” yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbirini gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırma “Etik Kurul İzni” gerektirmeyen bir çalışmadır.

** Dr., Bağımsız Araştırmacı, kerimkoksalkaya@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2484-9933.

ABSTRACT

Sultan I. Kılıç Arslan is one of the most important Turkish rulers who have leadership and commanding qualities and whose life has passed with difficult struggles. Because the policy carried out by Kılıç Arslan was multidimensional. As a matter of fact, he shaped the Western policy on the axis of Byzantium and the Crusaders, and the Eastern politics on the axis of the Seljuks and Danishmends. Sultan Kılıç Arslan has always been mentioned with his heroism and courage in Eastern and Western sources. So much so that he was praised even in the sources of the states that were his enemies or rivals.

In this book review, it is aimed to evaluate the importance of the related book and its contribution to the science of history. The book is the most comprehensive study about Sultan I. Kılıç Arslan in Turkey. One of the remarkable aspects of the book study is the author's on-the-spot determinations and evaluations.

The book consists of 6 chapters, excluding the introduction and conclusion. The first part of the book is about the history of the Turkish Seljuks before Sultan Kılıç Arslan's accession to the throne. The second part of the book involves the activities of Kılıç Arslan's ascension to the Turkish Seljuk throne. The third part of the book focuses on Kılıç Arslan's relations with Çaka Bey and the Byzantine Empire. The fourth and fifth chapters of the book are about the Crusades. Accordingly, the First Crusade in the fourth chapter and the Crusades of 1101 in the fifth chapter are discussed. The fourth and fifth chapters of the book are about the Crusades. Accordingly, in the fourth chapter, the First Crusade and in the fifth chapter, the Crusades of 1101 were examined and the activities of Sultan Kılıç Arslan in these wars were evaluated. In the sixth chapter of the book, the Eastern politics of Kılıç Arslan, his death and his personality are discussed.

While this book is being reviewed, the book has been read from a critical point of view and it has been compared with the book by Işın Demirkent on the same subject from time to time. As a result, this book, consisting of 269 pages, made an important contribution to the related field. This work, which is also easy to read thanks to the author's fluent language, can be an example and model for future studies about Kılıç Arslan.

Keywords: Turkish Seljuks, Crusaders, Danishmends, Byzantine, Kılıç Arslan

Burak Nazif Sarıcı tarafından kaleme alınan “Haçlıları Durduran Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan” Türkiye Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan hakkında şu ana kadar yapılan çalışmalar arasında en mufassalıdır. Bunun dışında Işın Demirkent’in de Kılıç Arslan hakkında biyografi çalışması bulunmaktadır. İki eser mukayese edildiğinde Burak Nazif Sarıcı’nın eseri ile Işın Demirkent’in eseri plan bakımından birbirine benzemekle birlikte Işın Demirkent’in eseri daha çok giriş mahiyetindedir. Burak Nazif Sarıcı konuyu etraflıca ele almıştır. Ayrıca iki eser arasındaki en önemli farklardan biri de tartışmalar ve değerlendirmelerle ilgilidir. Nitekim Işın Demirkent eserinde sadece kronolojiye ve siyasî akışa göre olayları aktarmakta; Burak Nazif Sarıcı ise kronoloji ve siyasî akışı vermekle birlikte bazı konularda yerinde tespitler ve değerlendirmelerde bulunmaktadır. Bu bakımdan incelenen eserin analitik olarak ele alınması kıymetini büyük ölçüde arttırmaktadır.

Yazarın dili oldukça akıcı ve anlaşılır olmakla birlikte eserde en azından biz hiçbir yazım yanlışına tesadüf edemedik ki bu durum takdire şayandır. Eserin giriş ve sonuçtan başka 6 bölümü mevcuttur. Ayrıca eserin sonunda birtakım fotoğraflarla Kılıç Arslan’ın hayatının geçtiği bazı mekânların gösterilmesi konunun anlaşılmasını kolaylaştırmıştır.

Eserin giriş ve 1. bölümleri, asıl mevzu olan Sultan I. Kılıç Arslan anlatısına zemin hazırlayıcı bölümler olarak görünmektedir. Girişte Büyük Selçukluların ilk zamanları, Anadolu’ya gelmeleri ve burada Kutalmışoğlu Süleyman Şah’ın siyasî faaliyetleri kısaca izah edilerek bir hazırlık yapılmıştır. “Belirsizlik” adını taşıyan 1. Bölümde ise Süleyman Şah’ın saltanat naibi olan Ebu’l-Kasım’ın Bizans ve Büyük Selçuklularla ilişkileri ele alınmış ve bölümün sonunda Ebu’l-Kasım’ın kardeşi Ebu’l-Gazi’nin kimliği hususunda değerlendirmeler yapılmıştır. Bölümde İznik’in hem Bizans hem de Selçuklular açısından önemi vurgulanmıştır. Nitekim Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah’ın farklı zamanlarda iki büyük emîrini (Emîr Porsuk ve Emîr Bozan) İznik üzerine sefere yollaması; Bizans İmparatoru Aleksios’un Ebu’l-Kasım’ı

yanına çekmeye ve onunla birtakım diplomatik görüşmeler yapma faaliyetleri İznik'in önemiyle alakalı olaylardır.

Eserin 2. Bölümü "İlk Yıllar" adını taşımaktadır. Bölüme Kılıç Arslan'ın hayatıyla ilgili en müphem konulara değinilerek giriş yapılmıştır. Sultan Kılıç Arslan'ın yaşı, annesi, doğum tarihi gibi kaynakların sessiz kaldığı konularda yazar bazı yorumlarda bulunmuştur. Bundan başka, bölümde Kılıç Arslan'ın Anadolu'ya gelişi hakkındaki görüşler ele alınmıştır. Bu hususta 3 görüş mevcuttur. Bunlar Kılıç Arslan'ın kardeşiyle birlikte Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah'ın ölümünden sonra Anadolu'ya kaçtıkları, Sultan Melikşah'ın izniyle Anadolu'ya geldikleri ve nihayet Melikşah'ın oğlu Berkıyaruk tarafından serbest bırakılmaları neticesinde Kılıç Arslan ve kardeşinin Anadolu'ya gelmesi şeklindedir. Yazar bu görüşler içinden ilk görüşe yani Melikşah'ın ölümünden sonra Anadolu'ya kaçma rivayetini daha makul görmektedir. Ancak 3. Görüş de ihtiyatla yaklaşılması gerektiğini de ifade etmektedir. Bölümün ilerleyen safhalarında yazar asıl konuya bir ara vererek Türkmenler hakkında kısa bir izahat yapma gereği duymuştur. Bu hareketi gerçekten yerinde olmuştur. Zira Türkmenler Kılıç Arslan'ın Anadolu'daki hayatında ve faaliyetlerinde en büyük destekçi gruplarından olmuşlardır. Türkmenlerin Türkiye Selçukluları içindeki rollerinden kısaca bahsedildikten sonra Kılıç Arslan'ın tahta çıkış tarihi meselesi üzerinde durulmuştur. Burada yazar bazı gerekçelerle Kılıç Arslan'ın tahta çıkış tarihini 1093 olarak kabul etmiştir. Kılıç Arslan'ın hükümdâr olduktan sonra ilk faaliyetlerinden de bahsedilmiştir. Nitekim burada çoğunlukla yapılan ilk atamalar ve ilk diplomatik girişimlere değinilmiştir. Yazarın bölümde tartıştığı son husus ise Kılıç Arslan'ın Türkiye Selçukluları siyasî hayatındaki temel rolüyle ilgilidir. Buna göre Mehmet Altay Köymen, İbrahim Kafesoğlu, David Nicolle, Jean-Paul Roux gibi araştırmacılar, Kılıç Arslan'ı Türkiye Selçuklu Devleti'nin yeniden kurucusu olarak addetmişlerdir. Ancak yazar buna karşı çıkarak Kılıç Arslan devrinin kuruluşun ziyade bir "toparlanma ve güçlenme süreci" olduğunu tutarlı gerekçelerle ileri sürmüştür. Nitekim yazar, bir şeyin yeniden kurulabilmesi için bir öncekinin yıkılmış olması gerektiğini belirtmiş ve Süleyman Şah'ın ölümü ve devamındaki hadiselerin devleti yıkıp yıkmadığını sorgulamıştır.

3. Bölüm "Batı Anadolu'da Güç ve Çıkar Çatışmaları Kılıç Arslan, Çaka Bey, Aleksios Komnenos" adını taşımakta olup yazar kendi deyişiyile "entrikalarla ve çeşitli siyasî hilelerle örülü ilişkileri anlamlandırmak ve Kılıç Arslan'ın hem Bizans'la hem de Çaka Bey'le olan münasebetlerini temellendirebilmek için genel bir tablonun" teşekkülüyle başlamaktadır. Bizans İmparatorluğu'nun bu dönemde Normanlar, Peçenekler ve nitekim Çaka Bey ile uğraştığı görülmektedir. Gerçekten de İmparator Aleksios etrafındaki bu rakipleriyle mücadelesinde zekice diplomatik hamlelerde bulunmuş ve bunun müspet neticelerini elde etmişti.

Yazar bölümde Çaka Bey hakkında kıymetli malumat vermektedir. Her ne kadar onun hakkında bilgi veren kaynakların sayısı az olsa da hayatındaki dönüm noktalarını bazı tespitlerle görmek mümkündür. Çaka Bey'in hayatındaki ilk dönüm noktalarından biri Bizans komutanı Alexander Kabalika'ya esir düşmesidir. Zira Bizans esiri olarak Çaka Bey yıllarca Bizans'ı tanıma fırsatı elde etmiş, dillerini ve donanma hakkında pek çok malumat öğrenmiş; sonuçta Bizans'ın iç dünyasını tanıma fırsatını yakalamıştır. Çaka Bey'in hayatındaki dönüm noktalarından bir diğeri ise Bizans tahtına Aleksios Komnenos'un oturması olmuştur. Zira Çaka Bey bu kişiyle bir türlü anlaşmamış ve Bizans sarayındaki itibarını kaybetmeye başlamıştır. Bu durum Çaka Bey'in Bizans sarayından kaçması için bir sebep olacaktır. Bu kaçıştan sonra Çaka Bey oluşturduğu donanma ile Bizans adalarına seferlere başlamış ve İmparator Aleksios için büyük bir tehlike arz ettiğini fiilî olarak göstermiştir.

Yazarın bölümde üzerinde durduğu başka bir husus da Kılıç Arslan'ın yüksek komutanlarından ve İlhan olarak anılan kişinin kimliği ve bu kişinin faaliyetleridir. Yazara göre Kılıç Arslan'ın İznik'e naip olarak atadığı Emîr Muhammed ile İlhan adlı/unvanlı kişinin aynı

sanılması kafa karışıklığı oluşturmakta olup bu iki şahsın büyük ihtimalle farklı kişilerdir. Bölümün devamında İlhan'ın güney Marmara sahilleri boyunca yaptığı seferler ele alınmaktadır. Yazar bölümün devamında Çaka Bey'in damadı Kılıç Arslan tarafından bertaraf edilme süreci üzerinde durmuştur. Bu olayla ilgili olmak üzere İmparator Aleksios, Çaka Bey hakkında iftiralar olarak addedilebilecek bir mektubu Kılıç Arslan'a gönderir ve onu aldatmayı başarır. Bu hususta gerçekten de aldanmış olan Kılıç Arslan kayınbabası Çaka Bey'i bir hileyle katletmiştir. Ancak görülmüştür ki Çaka Bey'in katliyle bölgedeki Türk birliği dağılmış ve Bizans kaybettiği toprakları tekrar ele geçirmiştir. Bölümün sonunda Bizans'la Türkiye Selçuklular arasında yapılan barış antlaşması hakkında değerlendirmeler görmek mümkündür. Neticede yazar Bizans ile Kılıç Arslan'ın saltanatının başlarında savaşla başlayan ilişkilerin Çaka Bey'in ortadan kaldırılma sürecinde ittifaka dönüştüğünü; Haçlı seferleriyle birlikte ise karmaşık bir hâl aldığını ifade ederek bölümü sonlandırmıştır.

“Yeni Bir Düşman Birinci Haçlı Seferi” adlı 4. Bölüm Sultan Kılıç Arslan'ın hayatında muhtemelen onu en çok yıpratmış olan Birinci Haçlı Seferine ayrılmıştır. Yazar bölüme Haçlı seferlerinin nedenleri ve alt yapısı üzerinde durarak giriş yapmıştır. Bunu ele alırken üç temel neden göstermiştir. Bunlar Avrupa'nın siyasî ve sosyo-ekonomik şartları, Bizans İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu zor durum ve Türklerin ilerleyişidir. İşte bu nedenlere bağlı olarak Haçlı seferleri için yapılan propagandalar ve bunda Haçlı seferlerinin ikonik adı Pierre l'Ermite'in rolü üzerinde durulmuştur. Ardından Halkın Haçlı Seferi olarak da bilinen düzensiz Haçlı birliklerinin Avrupa'dan Bizans topraklarına girişi ve oradan Anadolu serüvenleri ele alınmıştır. Disiplinsiz ve düzensiz bir şekilde hareket eden bu grup Konstantinopolis surları dışına yerleşene dek yağma faaliyetlerinde elde ettiği yerel başarılarla güvenerek daha da saldırganlaşmışlardı. Nihayet İznik'e yakın bir konumda bulunan Kibotos'a yerleştirilen bu düzensiz grubun Türk topraklarına da saldırılarda bulunması neticesinde Türkiye Selçuklu ordusu harekete geçmiş ve bu Haçlı grubuna ağır bir darbe vurmuşlardır.

Bölümde Kılıç Arslan'ın doğu politikası hakkında da bilgiler verilmiş ve bununla ilgili olarak Kılıç Arslan'ın Malatya harekâtından da bahsedilmiştir. Nitekim yazarın belirttiği şekilde Kılıç Arslan'ın hayatında en fazla üzerine düştüğü hususlardan biri de Malatya'ya hâkim olmaktı. Zira Malatya Kılıç Arslan için doğuya açılan kapı ve doğu seferleri için planladığı bir askerî üs konumundaydı.

Bölümün devamında yazar tekrar Birinci Haçlı Seferi mevzusuna dönüş yapmış ve asıl Haçlı ordularının Konstantinopolis'e gelişlerine kısaca değinmiş ve ardından Haçlıların İznik kuşatması konusu üzerinde durmuştur. Bu kuşatma neticesinde İznik Türkiye Selçuklularının başkenti olmaktan çıkmış ve asıl kazançlı çıkan ise İmparator Aleksios olmuştur. Zira kuşatma boyunca hem Haçlılar hem Türkler büyük zayıyata uğramış; sonuçta Haçlılar bir zafer elde etmiş; ancak bu zaferin sonunda İmparator Aleksios tarafından İznik'in yağmalanmasına bile müsaade edilmemiş ve ayrıca şehir imparatora teslim edilmiştir. Haçlılarla Eskişehir ve ardından Ereğli civarlarında yapılan savaşlar; ayrıca Danimarka Prensi Svend'in daha sonradan Anadolu'ya hareketi neticesinde Türkiye Selçuklu ordusuyla savaşmasından bahsedilmiştir. Neticede yazar, Türklerin art arda yaptığı zorlu savaşlara rağmen mücadeleden vazgeçmediklerini ve bunun Haçlı Seferleri bağlamında nadir örneklerden biri olduğuna vurgu yapmıştır.

Bölümde üzerinde durulan başka bir konu Türkmenler ile Bizans arasındaki ilişkilerdir. Birinci Haçlı Seferi'yle Bizans'ın Anadolu'nun batı bölgelerinde hâkimiyet elde etme umudu yeşermişti. Buna rağmen bölgedeki Türk varlığı Bizans için bir tehdit ve tehlike arz ediyordu. İşte mezkûr İmparator, Türklerin denizle bağını kesmek için faaliyetlere girişmiş ve İzmir'i de ele geçirmiştir. Bundan sonra İznik ve İzmir gibi önemli iki liman kentinin kaybı Türkmenlerin Anadolu'nun içlerine doğru çekilmelerine neden olmuştur. Yazar bu konuyla ilgili yaşanan olaylara da değinmiştir.

Bohemund'un Draç'ı kuşatması üzerine İmparator Aleksios Komnenos'un Kılıç Arslan'dan yardım istemesi bölümün dikkate değer başka bir konudur. Zira Haçlı seferlerinin başlamasına ön ayak olanlardan birisi İmparator Aleksios idi ve Türklere karşı yardım talebinde bulunmuştu. Ancak zamanla işler değişmiş ve bu sefer Haçlı Bohemund'a karşı Türklerin yardımına muhtaç olmuştu. Kılıç Arslan da bu yardıma olumlu yanıt vermişti.

Bölümün son konusu Birinci Haçlı Seferi'nin genel sonuçlarıyla ilgilidir. Bu seferin sonucunun bedelini en ağır ödeyen kişi Kılıç Arslan olmuş görünmektedir. Zira o, hem Haçlıları karşılayan ve tartan ilk Türk hükümdarıydı; hem de siyasî, ekonomik, demografik ve diğer pek çok açıdan ağır kayıplara uğramıştı.

5. Bölümde İslam kaynaklarının çoğunlukla sessiz kaldığı ancak yazarın önemini vurguladığı 1101 Yılı Haçlı seferlerine ve ayrıca Kılıç Arslan-Dânişmend Gazi rekabeti bağlamında gelişen olaylara değinilmiştir. Yazar 1101 Yılı Haçlı seferlerini karşılaştırmalı metotla sağlam temellere dayanan ilmî değerlendirmelerle ele almıştır. Öncelikle bu seferlerin nedenlerine değinilmiştir. 1101 Yılı Haçlı seferleri Birinci Haçlı Seferi sonucunda Urfa, Antakya, Kudüs ve çevrelerine yerleşen Haçlıların Türk-İslam dünyasının baskısına karşı Batıdan destek istemesiyle başlatılan seferlerdir. Bu seferlerde 3 ayrı Haçlı ordusu 1101 yılı içindeki farklı zaman dilimlerinde İstanbul'dan Anadolu'ya geçmişti. Bu üç ordunun ilki İtalya'daki Lombardlar, Almanlar ve Fransızlardan oluşmaktaydı. Bu ordu içinde en iddialı olan birlik Lombardların birliği gibi görünmektedir. Zira bu ordu hem Türkler elinde olan Bohemund'u kurtarmak ve hem de önce Horasan'ı sonra da Bağdad'ı ele geçirmeyi hedeflemişti. İkinci ordu Nevers Kontu II. Guillaume'nin kumandasında Fransız ordusuydu. Son ordu ise Aquitania Dükü IX. Guillaume'nin kumandasındaki Fransız ordusuydu.

Bu sefer Birinci Haçlı Seferindeki bazı stratejik hatalardan dersler çıkarmış olan Kılıç Arslan'ı daha ihtiyatlı görmek mümkündür. Hatta öyle ki –muhtemelen- Dânişmend Gazi'nin öncülüğünde dönemin önemli komutanlarıyla bir ittifak oluşturulduğu ve Kılıç Arslan'ın da bu ittifakta önemli roller oynadığı dikkat çekmektedir. Nitekim Türk ittifakı 1101 Yılı ordularının ilkinin Merzifon civarında, ikincisini Konya civarında ve sonuncusunu da Konya Ereğlisi civarında imha ettiler. Yazarın belirttiği üzere bu savaşlarda “olası Haçlı galibiyeti Türklerin Anadolu'daki iskânına büyük bir darbe indirme potansiyeli taşıyordu.” Ayrıca bu zaferle hem Anadolu Türklüğü muhafaza edilmiş ve hem de İslam dünyası son derece önemli bir tehdidi bertaraf etmişti. Nitekim yine yazara göre bu zaferler “Malazgirt Zaferi'nde elde edilen kazanımların sürdürülebilmesini temin ediyordu.”

5. Bölümün geri kalan kısmı Kılıç Arslan ve Dânişmend Gazi rekabetiyle ilgili hususları kapsamaktadır. Bu rekabetin temeli Malatya'ya hâkim olma mevzusuna dayanmaktadır. Yukarıdaki zikredilen ittifaktan sonra Dânişmend Gazi'nin bazı vaatlerini yerine getirmediği görülmektedir. Ayrıca Malatya'nın da Dânişmend Gazi tarafından ele geçirilmesi Kılıç Arslan'ın tepkisine neden olmuştu. Nitekim Haçlıların himayesindeki Antakya'ya bir sefer planlayan Kılıç Arslan, ordusuyla Maraş'a geldikten sonra sefer istikametini Dânişmendli topraklarına yönlendirmiş ve Dânişmend Gazi'ye karşı zafer elde etmiştir. Yazar bölümün sonunda Malatya'nın Türkiye Selçuklularının hâkimiyetine giriş tarihi konusundaki tartışmalara dâhil olmuş ve birtakım değerlendirmeler neticesinde Kılıç Arslan'ın 1104 Yılında Malatya'yı fethettiği sonucuna ulaşmıştır.

Eserin son bölümü olan 6. Bölüm “Yükseliş ve Düşüş: I. Kılıç Arslan'ın Doğudaki Durumu” adını taşımakta olup Sultan Kılıç Arslan'ın doğu politikası üzerinde yoğunlaşmıştır. Kılıç Arslan'ın Haçlılara karşı Müslümanlar tarafından kurtarıcı olarak görülmesi Meyyâfârikîn, Harran, Musul gibi yerlerden davetler almasına ve onun hâkimiyetine girmek istenmesine vesile olmuştu. Nitekim Harran'ın Kılıç Arslan'a teslim olmasından sonra Kılıç Arslan, Suriye ve Irak'taki Müslüman emîrlere için de bir tehdit oluşturmaya başlamıştı.

Yazarın bu arada Büyük Selçuklu Devleti içindeki taht mücadeleleri ve iç meseleleri hakkında birtakım malumatlar vererek bunu asıl konu olan ve Kılıç Arslan'ın sonunu getiren Musul meselesine bağladığı görülmektedir. Bu hususta Büyük Selçuklu emîrlerinden Çavlı adı konunun kilit ismi durumundadır. Nitekim Çavlı'nın hedeflerinden biri Musul'u ele geçirmektir. Ancak Musul halkının Sultan Kılıç Arslan'ı istemesi ve bunun için davette bulunması bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Zira bu daveti kabulle Kılıç Arslan hem Selçuklu coğrafyasının önemli merkezlerinden birine hâkim olacak hem de Irak bölgesinin yollarını kendine açacaktı. Nitekim 1107 Yılı'nın mart ayında Kılıç Arslan Musul'a girmiş ve şehri teslim almıştı. Yazar, Sultan Kılıç Arslan'ın Musul'daki faaliyetleri hakkında da bazı kısa bilgiler vermiştir. Öncelikle birtakım tayinlerde bulunmuş ve şehirde asayiş ortamı sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak bu faaliyetler arasında yazarın belirttiği üzere hutbenin değiştirilmesi en önemli olan faaliyetti. Zira burada Sultan Kılıç Arslan, Büyük Selçuklu Sultanı Muhammed Tapar adına okunan hutbeyi kendi adına çevirtmiş ve bu şekilde Büyük Selçuklulara meydan okumuştur.

Eserin bundan sonraki kısmında Kılıç Arslan ile Çavlı arasında vuku bulan savaşa ve bu eksende yapılan stratejik hatalara, Kılıç Arslan'ın ölümüne, mezar yeri hakkındaki görüşlere ve kişiliğine yer verilmiştir. Yazarın oldukça acı bir dille ele aldığı Çavlı ile yapılan savaşta mağlup olan Kılıç Arslan bunun bedelini canıyla ödemişti. Kılıç Arslan'dan sonraki durum hakkında da bilgiler verilmiştir. Kılıç Arslan'ın oğlu Şahinşah, Sultan Muhammed Tapar'ın yanına rehin olarak bırakılmış; eşi Ayşe ve oğlu Tuğrul ise Malatya'ya gönderilmiştir. Öteki oğul olan ve Konya'da bulunan Mesud ise tahta geçmiştir.

Sonuçta Burak Nazif Sarıcı'nın bu eseri alanındaki önemli bir eksikliği gidermiş olmakla birlikte bundan sonraki yapılacak çalışmalara yol gösterebilecek ve model olabilecek niteliktedir.

Ek. “Burak Nazif Sarıcı, *Haçlıları Durduran Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan*, Kronik Kitap, İstanbul 2022, 269 s. ISBN: 978-625-8431-69-8” künyeli kitabın kapak fotoğrafı.

